

Anders kijken, anders leren, anders doen

Grensoverstijgend leren en
opleiden in zorg en welzijn in het
digitale tijdperk

HOOFDLIJN 8

Hoofdlijn 8. Onderzoek, onderwijs, praktijk en beleid verbinden

Kernboodschap

Door onderzoek, onderwijs, praktijk en beleid te verbinden ontstaat de interactie die nodig is om kennis en bekwaamheden te ontwikkelen die vernieuwingen stimuleren en versnellen. Door een voortdurende wisselwerking tussen onderzoek en praktijk krijgen nieuwe inzichten direct een plek in het onderwijs. Door onderzoek te doen naar vragen uit de praktijk ontstaat bijvoorbeeld inzicht in wat burgers nodig hebben voor het bevorderen en herstellen van hun functioneren en hoe hun veerkracht en eigen regie versterkt kunnen worden. De uitwisseling van kennis kan ook via lerende netwerken waar kennis uit onderzoek, vakkennis en persoonlijke kennis bij elkaar komen. Dubbelrollen dragen daaraan bij: onderzoekers die tevens in de praktijk werken, studenten en docenten die onderzoek doen en uitvoerders die beleid maken.

Wat betekent dit voor burgers, onderzoekers, professionals en opleiders?

Voor ons als burgers betekent dit:

... dat wij individueel en in groepen in toenemende mate participeren in onderzoek, als mede-opdrachtgever, deelnemer, evaluator.

Voor ons als onderzoekers betekent dit:

... dat wij participeren in de praktijk en in het onderwijs
... dat wij bekwaamheid verwerven om meerdere rollen te vervullen in de praktijk en onderwijs
... dat wij ons bij elk onderzoek afvragen wat het bijdraagt aan het functioneren, de veerkracht en eigen regie van burgers
... dat wij samen met burgers, professionals, opleiders en beleidsmakers onderzoek ontwikkelen en uitvoeren.

Voor ons als professionals in de praktijk betekent dit:

... dat wij participeren in onderzoek
... dat wij bekwaamheid verwerven om meerdere rollen te vervullen in onderzoek en onderwijs
... dat wij de resultaten van onderzoek integreren in de praktijk.

Voor ons als opleiders betekent dit:

... dat wij participeren in onderzoek
... dat wij de resultaten van onderzoek integreren in het onderwijs
... dat wij bekwaamheid verwerven om meerdere rollen te vervullen in onderzoek en praktijk.

Hoe kan het eruit zien? Illustratieve praktijken (zie bijlage 4)

- 8.1 Beter Samen in Noord: samenhangende zorg en welzijn op maat (broedplaats Amsterdam-Amstelveen)
- 8.2 Seker en Sûn: werken aan gezondheid in arrangementen (broedplaats Friesland)
- 8.3 Kennisagenda Gender en Gezondheid: samenhangende kennis ontwikkelen (landelijk)
- 8.4 Netwerk Effectief Jeugdinstel Amsterdam: samen kennis ontwikkelen en uitwisselen (Amsterdam)
- 8.5 NetwerkZON2020: gezond ouder worden stimuleren (Noord-Nederland)
- 8.6 Sparkcentres: gezondheidscentra als leerwerkplaats (Nijmegen)
- 8.7 Tranzo: samenwerking wetenschap en praktijk voor zorg en welzijn (Tilburg)
- 8.8 Urban Vitality: interdisciplinair werken aan stedelijke vitaliteit (Amsterdam)

Onderbouwing

Het nieuwe denken over gezondheid vraagt om integraal, multidisciplinair, praktijkgericht onderzoek. Dergelijk onderzoek levert inzicht op in de factoren die van invloed zijn op het functioneren, de veerkracht en eigen regie. En het onderbouwt het professioneel handelen dat daarop is gericht. Voor het productief maken van kennis voor permanente vernieuwing en verbetering van de beroepspraktijk en opleidingen zijn andere modellen en vormen van kennisontwikkeling en kennisdeling tussen de beroepspraktijk, het onderwijs, het onderzoek en het beleid nodig. Permanente interactieve kennisontwikkeling, ook wel 'co-productie' of 'co-creatie' van kennis genoemd, kan bijdragen aan de versterking van de positie en de participatie van alle betrokkenen, ook (groepen) burgers.

8.1 Integraal, multidisciplinair, praktijkgericht onderzoek

Om de transitie in het professioneel handelen maximaal te ondersteunen, is integraal multidisciplinair praktijkgericht onderzoek nodig op het niveau van burgers en hun netwerken, professionals en het beleid. Belangrijke pijlers van dergelijk onderzoek zijn:

1. functioneren, veerkracht en eigen regie centraal
2. co-creatie
3. benutten en verbinden van bestaande kennis en data (big data en lerende systemen)
4. ontwikkelen van nieuwe indicatoren
5. ontwikkelen van interventies
6. benutten van technologische innovaties
7. bekwaamheden van (toekomstige) professionals
8. op de praktijk gebaseerde evidentie en andere bruikbare methoden

Op het niveau van burgers met (risico op) functioneringsproblemen is meer inzicht nodig in beïnvloedbare niet-ziektegebonden factoren als persoonlijke factoren (behoeften, wensen en motivatie), fysieke (woonomgeving) en sociale omgevingsfactoren (gezinssituatie, sociale netwerk) en de interactie daartussen. Op het niveau van professionals is meer inzicht nodig in rollen, kerntaken en bekwaamheden van (toekomstige) professionals vanuit het nieuwe denken over gezondheid. Die vormen de basis voor de ontwikkeling van eindtermen/-kwalificaties voor opleidingen en kwaliteitsindicatoren voor het professioneel handelen. Op het niveau van zowel landelijk als regionaal/lokaal beleid is het belangrijk om uniforme indicatoren te ontwikkelen voor functioneren, veerkracht en eigen regie die inzicht verschaffen in de behoeften van (groepen) burgers. Big data kunnen worden ingezet om gezondheidsinformatie te verzamelen en patronen te herkennen. Belangrijk is dat de informatie relevant en toegesneden is op de verschillende doelgroepen zoals burgers, professionals en beleidsmakers. Lerende systemen ontstaan door toevoeging van steeds nieuwe data. Zo kunnen relaties gelegd worden tussen bijvoorbeeld profielen, beïnvloedende factoren en werkzame interventies.

8.2 Interactie tussen competentie- en kennisontwikkeling

Om in te kunnen spelen op snelle en complexe maatschappelijke en technologische ontwikkelingen en een leven lang leren mogelijk te maken, is interactie tussen competentie- en kennisontwikkeling noodzakelijk (Van Vliet, 2009). Kennisontwikkeling heeft betrekking op de 'body of knowledge' van een vakgebied en van het professionele handelen. Het productief maken van kennis voor permanente vernieuwing van zorg, welzijn en onderwijs vraagt om vormen van kennisontwikkeling en kennisdeling die het leerproces kunnen voeden en ondersteunen.

Kennisontwikkeling in de praktijk voltrekt zich vaak niet lineair. Evenmin is er sprake van kennisaccumulatie die leidt tot een steeds betere onderbouwing van het handelen. Wat wel en niet werkt is, zeker in sociale en zorgpraktijken, contextafhankelijk. Wat werkt in de ene praktijk, bij bepaalde personen of situaties hoeft niet te werken in een andere praktijk. Inzichten uit de ene context moeten voortdurend worden getoetst en aangepast in andere contexten.

Inspelen op een veranderende context en op nieuwe ontwikkelingen vergt innovatief vermogen dat leidt tot de ontwikkeling van nieuwe werkwijzen in de praktijk. Deze kunnen verder uitgewerkt en onderzocht worden op effectiviteit ('*practice based evidence*'). Onderzoek draagt bij door het expliciteren van de impliciete kennis en van onderliggende denk- en besluitvormingsprocessen. Voor meer op de praktijk gebaseerde evidentie is ruimte nodig voor andere bruikbare methoden van onderzoek en evaluatie (Tavecchio, 2014).

8.3 Interactieve kennisontwikkeling

Interactieve kennisontwikkeling draagt bij aan de versterking van de positie en de participatie van (groepen) burgers. Het uitgangspunt en het doel van het handelen is het functioneren, de veerkracht en eigen regie van burgers. Niet alleen professionals, maar ook burgers dienen daar beter voor toegerust te worden. Dat vraagt om een nieuwe visie op kennisontwikkeling die niet lineair of circulair is, maar interactief vorm krijgt in een samenspel tussen burgers en professionals in beleid, praktijk, opleiding en onderzoek. In een dynamisch model van interactieve kennisontwikkeling en kennisdeling tussen alle actoren vervagen grenzen en wordt gezamenlijk gewerkt aan vernieuwing en verbetering.

Dit vraagt om methoden van onderzoek als actieonderzoek en participatief onderzoek, die mede aanzetten tot gewenste veranderingen. Ontwerpgericht onderzoek kan worden ingezet als innovatiestrategie (Verdonschot & Kessels, 2011).

8.4 Grensoverstijgend werken, leren, opleiden en onderzoeken

Het productief maken van kennis voor permanente vernieuwing en verbetering van de beroepspraktijk en opleidingen vraagt om een andere rol van de beroepspraktijk, het onderwijs, het onderzoek en het beleid. Onderwijs en onderzoek worden ingezet voor en met de beroepspraktijk om duurzame professionalisering van de (eigen) beroepspraktijk te bereiken (Toby en Van Heist, 2008). De klassieke scheiding tussen fundamenteel en toegepast onderzoek gaat niet altijd op. Onderzoek kan tegelijkertijd fundamenteel en toegepast zijn: zowel gericht op begrip als op gebruik (Van der Vos e.a., 2007). In 'lerende communities' worden bijvoorbeeld drie verschillende vormen van kennis samengebracht: resultaten uit wetenschappelijk onderzoek, vakkennis, persoonlijke kennis (Hoogerduijn et al., 2007).

Interprofessioneel werken, leren, opleiden en onderzoeken vraagt zowel om onderzoekend als om transdisciplinair vermogen (Van den Berg, 2016). Van den Berg noemt dit 'grensoverstijgende kwaliteiten' van opleiders en onderzoekers.

- *Onderzoekend vermogen*: in staat zijn om met een onderzoekende houding te werken, gebruik te maken van bestaand onderzoek en zelf onderzoek te doen, plus om anderen te ondersteunen bij het ontwikkelen van onderzoekend vermogen.
- *Transdisciplinair vermogen*: in staat zijn om over grenzen van theorie en praktijk heen samen te werken en wederzijds van elkaar te leren. Het gaat hierbij om 'gewoon' goed onderzoek doen (valide en betrouwbaar), interactief samenwerken aan onderzoek en onderwijs geven over onderzoek.

Deze grensoverstijgende kwaliteiten zijn van belang voor professionals in de praktijk en het beleid bij interactieve kennisontwikkeling. Lerend vermogen is onderzoekend vermogen en omgekeerd. Dat kan vorm krijgen door dubbelrollen: onderzoekers werken bijvoorbeeld ook in de praktijk, opleiders doen onderzoek, uitvoerders maken beleid.

8.5 Kennisnetwerken en gezamenlijke kennisagenda's

De verbinding van praktijk, opleiding, onderzoek en beleid kan bijdragen aan de permanente interactie tussen competentie- en kennisontwikkeling. Dat kan in de praktijk gestalte krijgen in multidisciplinaire en interprofessionele kennisnetwerken waarin de verschillende domeinen en opleidingsniveaus vertegenwoordigd zijn. Burgers, professionals, opleiders, onderzoekers, beleidsmakers, bestuurders en ondernemers, maken deel uit van deze kennisnetwerken.

De permanente gezamenlijke kennisontwikkeling en kennisdeling leidt tot de ontwikkeling en geregelde aanpassing van een samenhangend opleidings- en onderzoekscontinuüm. In het afgelopen decennium zijn al kennisnetwerken gevormd zoals de Werkplaatsen sociaal domein (voorheen Wmo-werkplaatsen)

en de Academische werkplaatsen publieke gezondheid, en regionale expertisecentra zoals het Expertisecentrum Innovatieve Zorg en Technologie (EIZT) in Heerlen en het *Healthy Ageing Network* Noord Nederland (HANNN). De Wmo-werkplaatsen gekoppeld aan lectoraten op de hogescholen en de academische werkplaatsen, die een deel van het opleidings- en onderzoekscontinuüm bestrijken, bieden een goede basis en experimenteeruimte voor verbreding en verdieping. Gezamenlijk ontwikkelde integrale multidisciplinaire kennisagenda's voor de langere termijn geven richting en invulling aan de kennisontwikkeling. Een mooi voorbeeld is de multidisciplinair ontwikkelde kennisagenda Gender en Gezondheid (ZonMw, 2016).